

Norsk Ornitologisk Forening (NOF)

Sandgata 30 B
N-7012 Trondheim

Telefon: (+ 47) 73 84 16 40
Bankgiro: 4358.50.12840
Org. nr.: 970 089 748 NVA

e-post: nof@birdlife.no internett: www.birdlife.no

Bodø kommune, postmottak@bodo.kommune.no
Fauske kommune, postmottak@fauske.kommune.no
Saltdal kommune, postmottak@saltdal.kommune.no

Deres ref.
2017/10796

Deres kontaktperson

Vår ref.

Vår kontaktperson
Martin Eggen

Dato
31.08.2017

Spesielt viktig områder for fugler og naturmangfold i Bodø, Fauske og Saltdal kommune: Innspill til interkommunal kommunedelplan for sjøområdene i Skjerstadvjorden og høring av planprogram fra Norsk Ornitologisk Forening (NOF)

Oppsummering:

- Deler av Skjerstadvjorden er et Important Bird and Biodiversity Area (IBA)
- Arealene i IBAet er totalt sett beskjedne, men kritisk viktig for store ansamlinger av fugler det meste av året.
- Akvakultur må ikke legges til IBAet.
- Konsekvensene for fuglelivet må være et eget tema i konsekvensutredningen for miljø og naturmangfold.
- IBA-voktere Martin Eggen og Thorbjørn Aakre ønsker å aktivt bidra i videre prosess. Lokalkunnskap om fugleforekomster og virkninger vil være essensielt for å nå målsetningen om akvakultur-aktivitet med minst mulig negativt økologisk påvirkning.

IBA (Important Bird and Biodiversity Area) i Bodø og Fauske

BirdLife International har siden 1981 identifisert og kartlagt et nettverk av viktige områder for naturmangfold og fugler, og [Norsk Ornitologisk Forening \(NOF\)](http://www.birdlife.no) har hatt ansvaret for dette arbeidet i Norge. Områdene går under navnet «[Important Bird and Biodiversity Areas](http://www.birdlife.no)» (IBAer). Dette nettverket av områder betraktes som et absolutt og uunnværlig minimum for den langsiktige overlevelsen av verdens fuglearter i deres utbredelsesområde, selv om det skjer et tap av habitater på generell basis andre steder. I tillegg til de avgjørende, viktige funksjonene områdene har for fugler, er betydningen for øvrig naturmangfold uvurderlig her. Den biologiske produksjonen er høy, og det er dette som danner grunnlaget for det rike fuglelivet. Områdene er utpekt på grunnlag av faglig anerkjente kriterier. Vi har for tiden 80 IBAer i fastlands-Norge.

NOF har arbeidet med å ta vare på IBAene høyt oppe på vår agenda. Heldigvis har myndighetene også innsett betydningen av disse områdene, og mange er vernet eller delvis vernet. Våren 2016 vedtok Stortinget at sikring av IBA-områder skal prioriteres i arbeidet med nye verneområder. Bevisstgjøring, kartlegging og overvåking av områders verdi for fuglelivet er viktig for bevaring og muligheten for framtidig forvaltning av disse områdene. Der områdene ikke er underlagt vern utover plan- og bygningsloven og naturmangfoldloven, er nødvendigheten av kommunal oppmerksomhet og ivaretagelse spesielt stor.

Vi har tidligere sendt brev til Bodø og Fauske kommune med informasjon om at Skjerstadvjorden IBA har areal i de representative kommunene (vår ref.: 2016-470/320.5). Vi

gjentar noen hovedpoeng i forbindelse med dette høringssvaret på interkommunal kommunedelplan for sjøområdene i Skjerstadjorden og høring av planprogram, samtidig som vi bidrar med oppdatert kunnskap spisset mot eventuelle negative effekter fra akvakultur. Vi ber kommunene se til at naturverdiene i disse internasjonalt viktige fugleområdene ikke forringes. Det bør tas spesielle hensyn her. Vi understreker at IBAets grenser ikke må forveksles med en uttømmende liste over viktige fugleområder i kommunene. Dette er også bakgrunnen for at vi omtaler havområdene i nærheten av Rognan i Saltdal i dette brevet under vår gjennomgang av naturverdiene knyttet til Skjerstadjorden IBA, samt havområdene rundt Ljønesøya naturreservat i Bodø.

Våre IBA-voktere Martin Eggen og Thorbjørn Aakre ønsker å bidra aktivt inn i videre prosess. En IBA-voktere følger fugleforekomstene og trusselbildet i de ulike IBAen tett, og vil være viktige samarbeidspartnere for kommunene.

Martin Eggen: martin@birdlife.no, telefon: 905 65 108

Thorbjørn Aakre: thaakre@gmail.com, telefon: 472 98 525

IBA i Bodø og Fauske

- Saltstraumen og Skjerstadjorden IBA

Saltstraumen har lenge vært utpekt som et IBA, og i 2013 vedtok norske myndigheter å opprette et marint verneområde her. I Saltstraumen er den biologiske produksjonen stor. Verdens sterkeste tidevannsstrøm gir et nærings—og oksygenrikt miljø. 400 millioner kubikkmeter vann føres gjennom det trange sundet i opptil 35 km/t. Under havoverflaten finnes koraller, skjell, svamper og sjøanemoner - og fisk i mengder. Fugler setter pris på alt dette, og Saltstraumen er et matfat for arter som alkekonge, havelle, ærfugl og havørn. Det hekker også mange sjøfugler på øyer og holmer i området, inkludert ulike typer måker, rødnebbterne, ærfugl og siland.

Saltstraumen er en del av et IBA som også omfatter de rike fjordområdene mot øst. Store antall lommer, dykkere og dykkender kan sees her, og Klungsetvika og Mjønesbukta utmerker seg som særdeles viktig for fugler året rundt. Fuglene samles her før hekking i innland og fjellheim om våren. De feiter seg opp og gjør seg klar for en krevende hekkesesong mens de venter på at snø og is skal slippe taket ved våtmark og vann. Om sommeren samles ender i tusentall for å skifte fjær (myte). Deler av Skjerstadjorden er også overvintringsområde av stor betydning. I Klungsetvika og Mjønesbukta tørrellegges relativt store arealer med fjæreområder ved lavvann, og et mindre areal med våtmark og strandeng finnes også på disse lokalitetene.

De mest betydningsfulle områdene med fugler er knyttet til arealene innlemmet i Saltstraumen og Skjerstadjorden IBA. **Havområder ved Mjønes, Røvika og Klungset er med.** Avgrensingene vises på kart under. De fleste av artene som sees i stort antall er dykkende arter, som lever av fisk, bløtdyr og andre matressurser de finner ved å dykke i de grunne fjordarmene eller knyttet til andre grunnere havområder. Dersom vi skal ta vare på disse globalt viktige naturverdiene må ikke utslipp og annet fra akvakultur forringe matressurser fuglene nyttiggjør seg av. Områdene har stor betydning både for næringsøk og som myteområder. I myteperioden på sommeren mister andefugl og enkelte andre fuglegrupper flyveevnen, helt eller delvis. De blir da ekstra sårbare for forstyrrelser fra båttrafikk o.l., og fuglene kan da lett fortrenses til suboptimale områder, med dårligere kondisjon og økt dødelighet som resultat.

Rødlistestatuser:

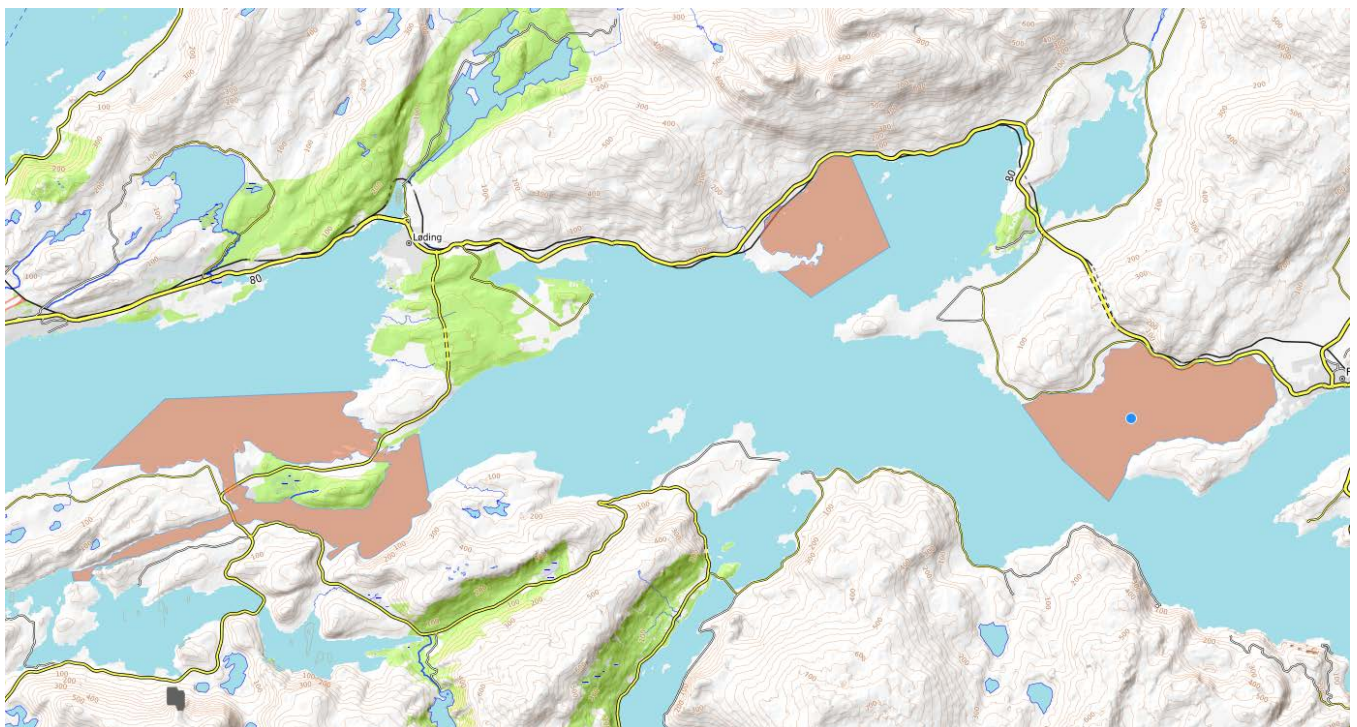
Fuglearter som er rødlistet for fastlandsdelen av Norge i 2015.

CR = kritisk truet, EN = sterkt truet, VU = sårbar, NT = nær truet.

IBAet huser tidvis bemerkelsesverdige høye antall av nasjonalt og globalt rødlistede arter med et stort forvaltningsansvar. Sjøorre (VU nasjonalt og globalt), havelle (NT nasjonalt og VU globalt), horndykker (VU nasjonalt og globalt), svartand (NT nasjonalt), ærfugl (NT nasjonalt og globalt) og gulnebbblom (NT nasjonalt og globalt) er blant disse.

Noen maksimumsantall:

Art	Årstid/Status	År	Pop min	Pop maks	Nøyaktighet	IBA-kriterier
Havelle		2010-2014	120	200	Middels	A1
Sjøorre		2004-2013	500	1200	Middels	A1, B2
Horndykker		2004-2013	80	150	Middels	B1i, B2

Kart over Saltstraumen og Skjerstadvjorden IBA

Dere kan lese mer om IBAet og grensene for IBAet her:

- Saltstraumen og Skjerstadvjorden IBA:
<http://datazone.birdlife.org/site/factsheet/saltstraumen-&-skjerstadvjorden-iba-norway/map>

[NOF-rapport 5-2015: Important Bird and Biodiversity Areas \(IBAer\) i Norge](#)

Krav til planprogrammet

Et godt planverk er viktig for å ivareta ulike interesser og verdier langs kysten vår. Skjergården og de mange «værene» inneholder rike forekomster av vannfugl- og sjøfugl. Noen områder utpeker seg ved å inneha andre viktige økologiske funksjoner, for eksempel områder for næringsøk, fristeder for myting og overvintringsområder. Slike områder må spares for elementer som kan forringe naturverdiene.

Gjennom Stortingets behandling av meld. St. 14. Natur for livet legges følgende prinsipper til grunn for arealbeslutninger som berører naturmangfold: *Ved arealinngrep og arealbruk skal det så langt mulig – sett i lys av andre samfunnsformål– tas vare på den mest verdifulle naturen. Dette krever god planlegging basert på et godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag. Dersom viktige naturverdier står i fare for å bli forringet eller ødelagt, er den foretrukne løsning i utgangspunktet å velge en annen lokalisering for tiltaket. Vektlegging av andre viktige samfunnshensyn kan imidlertid føre til et annet resultat.*

En slik tankegang må også ligge bak kommunenes interkommunale kommunedelplan for sjøområdene i Skjerstadvfjorden, og planprogrammet må sikre at dette skjer. Kunnskapen om fuglers bruk av Skjerstadvfjorden er omfattende tilknyttet Saltstraumen og Skjerstadvfjorden IBA. I andre deler av fjordsystemet er det større behov for nye undersøkelser. Sett i lys av betydningen for fugler må fugleliv være et **egget tema i planprogrammet**. Som nevnt vil vi gjerne bidra i prosessen for å kvalitetssikre kunnskapen med vår lokale kjennskap.

Dagens kunnskap er nok til å fastslå at områder satt av som IBA ikke må avsettes til akvakultur, og det bør også være gode hensynssoner rundt IBAet. Skjerstadvfjorden er et svært viktig marinbiologisk økosystem. De økologiske prosessene, og økosystemet som helhet, er et åpent system, der økologien og forurensningen ikke har klare stedlige grenser. Dette fordi ethvert økosystem er et åpent system, det vil si et system med utveksling av både energi og materie med omgivelsene. Fjordens økosystem kan degraderes, med virkninger på IBAet også ved uønskede tiltak utenfor IBAet. Med utslipp av næringssalter følger også ofte betydelige utslipp av bakterier og organisk stoff. Nedbryting av organisk stoff forbruker oksygen, kan føre til algeoppblomstring og dårligere lys gjennomstrømmning, slik at dypvannsorganismer får dårligere levevilkår.

Andre innspill til høringen (områder i Bodø og Saltdal)

Ljønesøya naturreservat og havområder rundt (Bodø)

Naturbasen slår fast: *Ljønesøya er ei middels stor øy beliggende inne i Skjerstadvfjorden, rett vest for innløpet til Misværdfjorden. Øya er låg, med høyeste punkt 13 m o.h. Mellom øya og fastlandet er det ei grunne, slik at Ljønesøya blir landfast ved fjære sjø. Både øya og selve grunna er utviklet på en serie med endemorener. Hele øya er skogbevokst, bjørkeskog med mye eier.*

Formålet med fredningen er å bevare et godt og uforstyrret hekke- og oppvekstområde for sjøfugl. Dette er den viktigste hekkelokaliteten for sjøfugl inne i Skjerstadvfjorden. Øya har hatt en stor bestand av ærfugl. Denne ble i 1988 anslått til ca. 250-300 par. Området har også betydning som hekkeområde for en del måker, ender og gjess.

Nyere observasjoner viser at området funksjon for næringssøk for vann- og sjøfugler hr vært for lite kjent. Rundt naturreservatet, også utenfor grensene finner man tidvis store mengder fugler. Et besøk 26. mai 2017 avdekket en forekomst på 250 sjøorre, 30 svartand og 16 storlom ved Øygrunnan nordøst for reservatet. Hyppig båttrafikk var et gjentakende forstyrrende element som gjorde at fuglene stadig måtte avbryte næringssøket, med flere flyktesituasjoner der flokken var på vingene.

Skansenøyra naturreservat og havområder ved Rognan (Saltdal)

Fra naturbase: *Skansenøyra er ei grusøyra i Saltdalselvas utløp i Saltdalsfjorden, nært inntil tettstedet Rognan. Elva har her bygd opp et deltaområde med sand- og grusavsetninger som over flomålet er bevokst av strandeng- og lyngvegetasjon, og med gruntvannsareal et stykke utover i fjorden. I den ytterste delen ligger noen grunne mudderdammer. Fredningen omfatter grusøyra midt i elveutløpet med tilgrensende gruntvannsområder. Formålet med fredningen er å bevare et viktig våtmarksområde med naturlig tilhørende vegetasjon og dyreliv, særlig på grunn av det rike fuglelivet og lokalitetens verdi til undervisningsformål.*

Havområdene innerst i fjorden ved Rognan er kjent for å være et viktig sted for fugler på vårtrekk, og etter endt hekking. Der fjorden er grunn gir det grunnlag for næringssøk, og geografiske forhold, som danner et siste rastested i sjøen før videre trekk innover landet og fjellet, bidrar til at fugler samles her. Registeringer i artsobservasjoner.no bekrefter regelmessig opptreden av rødlistede arter som horndykker, sjøorre og havelle.

Mer om akvakulturs påvirkning på fuglelivet

I flere tilfeller ser vi at akvakultur i stadig større grad kommer i konflikt med spesielle forekomster av fugler. Ønskene om ekspansjon må ikke gå på bekostning av den kvalitetssikringen som planverket skal sørge for, eller på andre måter legge opp til forringelse av viktige naturverdier.

Sjøfuglene opplever en markert tilbakegang langs kysten der 30% av fuglene er borte siden 2005. Et større antall våtmarksfugler og ender knyttet til kysten store deler av året står på norske og internasjonale rødlistene. Vi har god oversikt over en del spesielt betydningsfulle hekkeområder, og flere av disse er ivarettatt gjennom opprettelsen av ulike verneområder. Fokuset på områder for næringssøk og myting har vært mindre, noe som gjør at mange slike areal ikke er sikret.

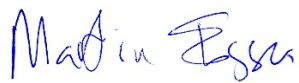
Det er mangel på kunnskap rundt påvirkningen akvakultur har på ornitologiske verdier. Det lille som finnes har gjerne en vinkling mot hvordan fugler kan påvirke anlegg negativt, f.eks. når flokker av ærfugl beiter på skjellanlegg. Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) har produsert noe på saksfeltet. NINA-rapport 733 *Tverrfaglig vurdering av konsekvenser for sjøfugl* påpeker at arealbeslagene er de mest alvorlige følgende ved etablering av akvakultur. Samtidig skrives det at næringens samla belastning på fugleliv ikke kan fastslås med dagens kunnskap. Omfanget av vekst i næringen er avgjørende. En relativt ny rapport om akvakultur, fugler og dyr spesielt, NINA-rapport 1199 *Effekter av forstyrrelser på fugl og pattedyr fra akvakulturanlegg i sjø – en litteraturstudie* konkluderer med at kunnskapsmangelen er et problem, men det dokumenteres samtidig at fugl gjennom forstyrrelser ofte fortrenses fra optimale områder for næringssøk, myting og natteleie.

Fuglene tvinges til å endre sitt arealbruk, og at forstyrrelser fra båttrafikk og annet er et reelt og alvorlig problem. Dette må med andre ord tas hensyn til i arealplanleggingen. Rapporten viser at risikovurderingene som er utført ved lokalisering av nye havbruksanlegg ikke gjør rede for påvirkning på fugl og pattedyr.

NINA-rapport 1199 tar opp to konkrete eksempler på negativ påvirkning. Det første er fra Smøla, der mytende ærfugl svømte unna på 700 meter når båter nærmet seg. Økt båttrafikk er en konsekvens av et oppdrettsanlegg. Et annet eksempel, også fra Smøla, viser en klar endring av arealbruken til mytende grågjess etter at flere oppdrettsanlegg er etablert i fuglenes

tidligere kjerneområde. Nye installasjoner og fysiske hindringer gjør at fuglene forlater området og må benytte seg av mindre gunstige areal med den påvirkningen det gir. Forstyrrelser under etablering og under driftsperioden for oppdrettsanlegg er en underkommunisert negativ faktor. Vi vet, blant annet gjennom undersøkelser ved offshore vindkraftanlegg, at ender og gjess har stor unnvikelsesvilje, det vil si at disse artene reagerer spesielt på installasjoner og unngår dem.

For Norsk Ornitologisk Forening

Martin Eggen,

Naturvernrådgiver NOF

Atle Ivar Olsen

Leder NOF, avd. Nordland

KOPI:
Fylkesmannen i Nordland